

<https://doi.org/10.18778/0208-6050.2.01>

Stanisław Marian Zajączkowski

PROFESOR DR STEFAN KRAKOWSKI
W CZTERDZIESTOPIĘCIOLECIE PRACY NAUKOWEJ

Stefan Krakowski urodził się 5 czerwca 1912 r. w Łodzi. Ojciec, Mikołaj, pracował na stacji Łódź Fabryczna, matka, Antonina z domu Szymańska, pochodziła z rodziny chłopskiej spod Sieradza. W Łodzi ukończył Szkołę Podstawową nr 7, a w 1925 r. po pomyślnym złożeniu egzaminu konkursowego rozpoczął naukę w Gimnazjum Państwowym im. Mikołaja Kopernika. W czerwcu 1931 r. zdał egzaminy maturalne uzyskując świadectwo dojrzałości. Wyrazem humanistycznych zainteresowań przyszłego uczonego było opublikowanie w ostatniej klasie trzech wierszy (*O zachodzie słońca*, *W starym kościółku*, *Nad rzeką*) w czasopiśmie „Życie Młodzieży” („Organ Kół Naukowych Uczniów Państwowego Gimnazjum im. M. Kopernika”, 1931, R. 1, nr 1, s. 4; *ibidem*, nr 6, s. 105; *ibidem* 1932, R. 2, nr 1, s. 13). W tymże 1931 r. Stefan Krakowski zapisał się na Wydział Humanistyczny Uniwersytetu im. Stefana Batorego w Wilnie, gdzie następnie studiował historię pod kierunkiem znanych tamtejszych uczonych, takich jak: Stanisław Kościalkowski, Henryk Łowmiański i Stanisław Zajączkowski. Uczęszczał On, począwszy od roku akademickiego 1932/1933, przez kilka lat na prowadzone przez ostatniego z wyżej wymienionych profesorów seminarium z historii Polski i Wielkiego Księstwa Litewskiego. Przygotował tam pracę magisterską poświęconą postaci Spicymierza herbu Leliwa, kasztelana krakowskiego. Jako student brał żywy udział w życiu akademickim. Pracował społecznie, głównie w Kole Historyków, wygłaszając odczyty i zajmując się biblioteką. Jesienią 1935 r. rozpoczął pracę na USB. Został zatrudniony jako laborant archiwalny w Studium Historii Prawa Litewskiego, którego kierownikiem był wówczas prof. dr

Stefan Ehrenkreutz. Trzy lata później Stefan Krakowski uzyskał dyplom magistra historii i wtedy mianowano Go asystentem wspomnianego studium. Na kilka miesięcy przed wybuchem II wojny światowej otrzymał etat archiwisty w Archiwum Państwowym w Wilnie. Jednak niedługo dane Mu było tym się cieszyć. W listopadzie 1939 r. nacjonalistyczne władze litewskie zwolniły Go zarówno z archiwum, jak i z asystentury w USB. Ponownie został zatrudniony w archiwum jako pracownik naukowy we wrześniu 1940 r. Po wybuchu wojny radziecko-niemieckiej i zajęciu Wilna przez hitlerowców utracił tę posadę i od lipca 1941 r. przez cały czas okupacji faszystowskiej pracował wyłącznie fizycznie, w tym przez pewien czas, w 1943 r., w obozie pracy przymusowej na Litwie. Po wyzwoleniu Wileńszczyzny przez Armię Czerwoną w lipcu 1944 r. powrócił do Wilna, skąd w końcu tego roku wyjechał do kraju. Pierwszym miejscem pobytu Stefana Krakowskiego w Polsce był Białystok, gdzie pracował jako nauczyciel historii i łaciny w liceum. Praca w szkolnictwie, z dala od ośrodków akademickich, nie zaspokajała aspiracji Stefana Krakowskiego, który pragnął poświęcić się pracy naukowej. W 1945 r. skontaktował się ze swoim promotorem z Wilna, prof. Stanisławem Zajączkowskim, przebywającym w Łodzi i pracującym jako profesor UŁ. Na wniosek tegoż został mianowany przez rektora w styczniu 1946 r. asystentem katedry historii Polski średniowiecznej; funkcję swą objął w końcu marca. Pod kierunkiem prof. Stanisława Zajączkowskiego napisał pracę doktorską (*Studia nad dziejami Częstochowy 1220—1655*), uzyskując 2 lipca 1948 r. dyplom doktora filozofii. Na UŁ przeszedł kolejno wszystkie stopnie kariery naukowej — od asystenta, starszego asystenta (1947), adiunkta (1949), zastępcy profesora (1951) i docenta — do profesora nadzwyczajnego. Tytuł naukowy docenta uzyskał w 1954 r. na podstawie uchwały Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej, natomiast na stanowisko profesora nadzwyczajnego został powołany przez Radę Państwa uchwałą z dnia 3 czerwca 1963 r.

Do roku 1960 Stefan Krakowski był najbliższym współpracownikiem prof. Stanisława Zajączkowskiego kierującego Katedrą Historii Polski Średniowiecznej i Nauk Pomocniczych Historii Uniwersytetu Łódzkiego. Kiedy w roku 1960 prof. Zajączkowski przeszedł na emeryturę, Stefan Krakowski objął kierownictwo wspomnianej katedry, później zaś, po reorganizacji uczelni, Zakładu Historii Polski Średniowiecznej. Jeśli chodzi o funkcje administracyjne pełnione na wydziale, to trzeba wspomnieć, iż w roku akademickim 1954/1955 był on prodziekanem ds. młodzieży.

W pracy naukowej prof. Stefana Krakowskiego można wyróżnić dwa okresy. Pierwszy z nich jest krótki i obejmuje tylko kilka lat związa-

nych z pobytem i działalnością na Uniwersytecie im. Stefana Batorego w Wilnie, drugi zaś — to przeszło 30-letni okres łódzki. W okresie wileńskim w badaniach naukowych Profesora można zauważyć pewną dwutorowość, a mianowicie zainteresowanie problematyką historyczną Polski średniowiecznej oraz problematyką historyczną Wielkiego Księstwa Litewskiego w średniowieczu i w XVI—XVII w. Dwutorowość ta wynikała z uczestnictwa Profesora w seminarium z zakresu mediewistyki oraz pracy we wzmiankowanym wyżej Studium Historii Prawa Litewskiego. Nurt pierwszy, dotyczący historii Polski średniowiecznej, był słabiej reprezentowany w zainteresowaniach Stefana Krakowskiego; poza wspomnianą pracą o kasztelanie Spicymierzu można doń zaliczyć kilka recenzji, a także opracowanie skryptu Stanisława Zajączkowskiego *Historiografia polska wieków średnich* (1934). Dużo bogatsze były w tym czasie badania nad dziejami Wielkiego Księstwa Litewskiego. W swym dorobku naukowym na tym polu posiada Profesor oprócz recenzji artykuły i wydawnictwa źródłowe dotyczące dziejów Księstwa do końca wieku XVII. Należą do nich: *Średniowieczne lithuanica na powszechnych zjazdach historyków polskich; Korjatowicze i sprawa podolska w XIV w. w oświetleniu najnowszej historiografii polskiej; Wykaz podatku podymnego powiatu wołkowyskiego z r. 1690; Powiat wołkowyski w końcu w. XVII (próba odtworzenia stosunków administracyjnych i ludnościowych na podstawie taryfy podymnego z roku 1690)* i inne. Z historią Wielkiego Księstwa Litewskiego związana była projektowana i częściowo wykonana praca doktorska dotycząca dziejów miasta Wołkowyska, przygotowywana w Wilnie pod kierunkiem prof. Stefana Ehrenkrewtza.

Po rozpoczęciu pracy na Uniwersytecie Łódzkim Stefan Krakowski musiał zarzucić dawniejsze badania nad Wielkim Księstwem Litewskim ze względu na odcięcie od archiwaliów. Z tego też powodu poświęcił się problematyce historii Polski, przede wszystkim średniowiecznej. Można tu wyróżnić głównie dwa nurty badawcze; pierwszy z nich — to problematyka miejska, nad którą pracę rozpoczął od roku 1946, biorąc za temat rozprawy doktorskiej dzieje Częstochowy. W czasie badań prowadzonych nad tym miastem zapoznał się gruntownie z problemem dziejów miast w Polsce średniowiecznej i zorientował się w ich specyfice na tle miast Europy. Poznał także dokładnie historiografię, i to nie tylko polską, ale i obcą. Problematyce miejskiej przez następne lata, aż do chwili obecnej, Profesor poświęcił wiele uwagi. Przebadał szczególnie różne, związane z przeszłością miast w Polsce średniowiecznej kwestie, takie jak geneza miast, ich struktura zawodowa, demografia czy przyczyny upadku. Wiele publikacji Stefana Krakow-

skiego dotyczy miast w skali ogólnopolskiej na tle europejskim, inne zaś — miast regionu częstochowskiego i łączycko-sieradzkiego.

Z prac odnoszących się do miast, a mających charakter ogólniejszy, należy wymienić choć kilka. Zaliczyć do nich trzeba przede wszystkim *Genezę miast w Polsce. Problem i stan badań* — popularny artykuł z roku 1949, w chwili opublikowania posiadający duże znaczenie metodologiczne. Niezmiernie cenna była publikacja *Problematyka miejska w historiografii polskiej. Informacje bibliograficzne, metodologia, zagadnienia (ze szczególnym uwzględnieniem okresu 1929—1949)*. Ukażała się ona w roku 1950 i do dnia dzisiejszego jest wykorzystywana przez badaczy dziejów miast polskich. Wspomnieć wreszcie trzeba o opublikowanym w 1969 r. — niezwykle ważnym pod względem metodycznym — artykule pt. *W kwestii millenium miast polskich — akceptacje i kontrowersje*, gdzie Profesor zamieścił m. in. swoją definicję pojęcia „miasto”.

Sporo publikacji Stefana Krakowskiego dotyczy Częstochowy i jej regionu. Na czoło wysuwa się tutaj wzmiankowana wyżej rozprawa doktorska, ale nie można zapominać i o innych (*Służba zdrowia i dobroczynność w Starej Częstochowie do połowy XVII wieku; Sukiennictwo w Częstochowie na tle regionu, do połowy XVII wieku; Dzieje Częstochowy od wieku XII do początków XIX; Mieszczanie Częstochowy w XVII wieku w świetle testamentów; Region częstochowski w wiekach XII—XVIII. Prawidłowości i specyfika procesów urbanizacyjnych*). Natomiast miastom dawnych ziem: łączyckiej i sieradzkiej nie poświęcał Profesor wiele uwagi, choć i na tym polu posiada pewne dokonania (*Uwagi w sprawie genezy Łodzi — miasta*).

Drugi krąg zainteresowań badawczych Stefana Krakowskiego — to historia wojskowości. Badania nad tym zagadnieniem podjął Profesor później, niż nad problematyką miejską — bo dopiero w połowie lat pięćdziesiątych. Zaznaczyć zresztą należy, iż zainteresowanie powyższym tematem wywodzi się w zasadzie z badań nad genezą miast polskich. Jak wiadomo, jedną z teorii tłumaczących powstanie naszych miast — tak zwana teoria kolonialna, której szczególnymi zwolennikami byli nacjonalistycznie nastawieni uczeni niemieccy — zakładała, iż najazdy tatarskie w XIII w. wyludniły zupełnie Śląsk i Małopolskę, wskutek czego zaczęli tam masowo napływać Niemcy, zachęceni zarówno przez książąt piastowskich, jak i możnowładców świeckich oraz duchownych. Przybysze ci osadzali się na ziemiach polskich, przyczyniając się do ich rozwoju gospodarczego i dając między innymi początek naszym miastom. Chcąc dokładnie zbadać te problemy Profesor poświęcił wiele uwagi kwestii zarówno napadów tatarskich na Polskę, jak i skutków gospodarczych i demograficznych każdego z trzech najazdów, które

miały miejsce w XIII stuleciu. Wynikiem tej pracy była obszerna monografia pt. *Polska w walce z najazdami tatarskimi w XIII wieku*, opublikowana w 1956 r. W rozprawie tej Stefan Krakowski przedstawił szczegółowo skutki gospodarcze i demograficzne napadów Tatarów na Polskę, dochodząc do wniosku, że zniszczenia i wyludnienie kraju dokonane przez nich, aczkolwiek poważne, nie były jednak aż tak wielkie i tragiczne, jak o tym sądziła nauka niemiecka. Bardzo wiele miejsca poświęcił tu Profesor taktyce i strategii zarówno polskiej, jak i tatarskiej. Omawiana rozprawa uzyskała dobre recenzje w historiografii zagranicznej.

Monografia ta dała też początek licznym i bardzo cennym rozprawom, których treścią były dzieje wojskowości polskiej w średniowieczu w różnych aspektach; niektóre z nich posiadają duże znaczenie pod względem metodycznym. Trzeba tutaj wymienić takie artykuły, jak: *Polska sztuka wojenna w okresie rozdrobnienia feudalnego*; *Jeszcze o polskiej wojskowości XII—XIII w.*; *Obrona pogranicza wschodniego Małopolski za Leszka Czarnego*; *Zagadnienia recepcji obcych wzorów w polskiej wojskowości średniowiecznej*; *Region kielecki jako teren najazdów w drugiej połowie XIII wieku*; *Wpływy i wzory obce w polskiej wojskowości średniowiecznej w ujęciu nowszej historiografii*; *Świadomość celów walki wojsk polskich w wiekach średnich. Postulaty metodyczne* itp. Na podkreślenie zasługuje szczególnie okoliczność podjęcia w tematyce z dziejów wojskowości spraw dotyczących się świadomości celów walk wojsk polskich w średniowieczu, co jest bardzo ściśle związane z zagadnieniem świadomości społecznej i narodowościowej. Problemy te dominują szczególnie w ostatnich pracach Profesora. Z wojskowym nurtem badawczym wiąże się nadto referat napisany na zlecenie Instytutu Historii PAN dla użytku autorów odpowiednich partii opublikowanej w 1957 r. *Historii Polski*, t. 1, następnie redaktorstwo I wydania monografii Stefana Marii Kuczyńskiego o wojnie polsko-krzyżackiej toczonej w latach 1409—1411, a także wygłaszane na różnych zjazdach i zebraniach naukowych ŁTN, Komisji Mediawistycznej, PTH itp. odczyty, dotyczące różnych aspektów historii wojskowości.

Koncentrując się na tych dwóch głównych nurtach badawczych, profesor Stefan Krakowski poświęcił jednak nieco uwagi i innym zagadnieniom. Interesowała Go więc problematyka związana ze sprawą zjednoczenia Polski na przełomie XIII i XIV w. (*Zagadnienie zjednoczenia Polski w XIII i XIV w.*), z dziejami kościoła polskiego (popularnonaukowa monografia *Kościół a państwo polskie do początków XIV w.*) czy wreszcie z postacią Mikołaja Kopernika (*Mikołaj Kopernik na tle kultury polskiej epoki Odrodzenia*; *Francuski uczonej i publicysta o Ko-*

perniku). W końcu lat czterdziestych i w latach pięćdziesiątych zainteresował się także Profesor historią dawnej Rusi, wynikiem czego były recenzje z prac historyków radzieckich oraz jeden artykuł (*Problem powstania scentralizowanego narodowego państwa ruskiego w historiografii radzieckiej*). Z problematyką ruską wiązała się nadto opublikowana wspólnie z Andrzejem Feliksem Grabskim w 1956 r. rozprawa *Dzieje Polski feudalnej (do 1795 r.) w rosyjskiej, ukraińskiej i białoruskiej historiografii szlachecko-burżuazyjnej*.

Pisząc monografie i rozprawy ściśle naukowe, przeznaczone przede wszystkim dla fachowców, Profesor nie zaniedbywał jednak sprawy popularyzowania osiągnięć najnowszej naszej mediewistyki i w ogóle dziejów Polski w średniowieczu. Różne były formy tej działalności. W dużej mierze stanowiły ją artykuły popularne ogłaszane w wielu dziennikach, tygodnikach czy miesięcznikach („Wiedza i Życie”, „Głos Robotniczy”, „Ogłosy”, „Nad Wartą”); nie mniejszą rolę odegrały w tym względzie liczne odczyty, wygłaszane dla szerokiej publiczności, między innymi dla nauczycieli, z ramienia PTH, ŁTN, TWP, i to zarówno w Łodzi, jak i w innych miastach (Częstochowa, Sieradz, Uniejów, Wieluń itp.). Tematyka tych odczytów dotyczyła dziejów Polski średniowiecznej, natomiast przedmiotowo zasięg ich był bardzo szeroki (np. życie codzienne chłopstwa, mieszczaństwa, kultura, obyczajowość, dzieje miast lub wreszcie różne zagadnienia z dziedziny wojskowości).

Zaraz po zakończeniu II wojny światowej Stefan Krakowski włączył się czynnie do pracy nad podręcznikami dla szkół podstawowych. Wynikiem tego było współautorstwo podręczników dla klas VI i VII, ukazujących się w latach 1947—1957. Pisał w nich partie średniowieczne, i to nie tylko z dziejów Polski, ale i z historii powszechnej.

Sporo czasu poświęcił Profesor różnego rodzaju pracom redakcyjnym. Zaczął je wcześniej, bo jeszcze jako student, opracowując wspomniany wyżej skrypt Stanisława Zajączkowskiego o historiografii polskiej w średniowieczu. Po wojnie był, jak zaznaczono uprzednio, współredaktorem I wydania znanego dzieła Stefana Marii Kuczyńskiego o wielkiej wojnie polsko-krzyżackiej, następnie redaktorem monografii poświęconej dziejom Częstochowy, a wreszcie jednego z tomów „Rocznika Łódzkiego” oraz kilku tomów serii I „Zeszytów Naukowych UŁ”.

Obok pracy naukowej i popularnonaukowej na szczególne podkreślenie zasługuje praca dydaktyczna z młodzieżą. Od samego początku swej pracy na UŁ Stefan Krakowski prowadził różnorakie zajęcia na studiach stacjonarnych i zaocznych, ogólnohistorycznych i nauczycielskich, z historii Polski średniowiecznej (ćwiczenia, wykłady, zarówno monograficzne jak i kursowe, proseminaria i semina) i z dziejów Rusi feudalnej (seminarium i wykłady). Ten ostatni przedmiot wykładał

także studentom filologii rosyjskiej. Przez kilka lat miał lektorat z łaciny średniowiecznej, przeznaczony dla studentów specjalizujących się w mediewistyce polskiej i powszechnej. Działalność dydaktyczna Profesora nie ograniczała się tylko do Uniwersytetu Łódzkiego. I tak: przez pewien czas w IKKN w Warszawie wykładał dzieje Rusi feudalnej, w WSN w Kielcach zaś dzieje średniowiecznej Polski i Europy (w latach 1969—1971). W wykładach monograficznych Profesora przeważa zawsze tematyka z dziejów kultury, miast i wojskowości w różnych aspektach, natomiast w kursowych ujmuje On dzieje średniowiecznej Polski w formie cyklu wybranych zagadnień.

Pisząc o pracy dydaktycznej Profesora należy szczególnie wspomnieć o kierowanym przez Niego seminarium. Jego zainteresowania naukowe znalazły tu swoje szerokie odbicie. Z ponad pół setki wypromowanych przez Stefana Krakowskiego magistrów, bardzo wielu pisało prace poświęcone bądź to miastom, bądź to sprawom wojskowym. Ostatnio wiele z tych rozpraw poświęconych jest zagadnieniom z dziejów kultury, świadomości społecznej i historii historiografii. Na podkreślenie zasługuje okoliczność, iż 12 uczniów Profesora (Andrzej Feliks Grabski, Wojciech Szczygielski, Stanisław Marian Zajączkowski, Wiesław Puś, Julian Kuciński, Henryk W. Skorek, Romuald Wróblewski, Alicja Bieniek-Szymczak, Wiesław Caban, Jan Szymczak, Tadeusz Nowak, Jerzy Goździelewski) opublikowało swoje prace magisterskie, w całości lub fragmentach, w postaci monografii względnie artykułów w różnych czasopismach naukowych (głównie w „Studiach i Materiałach do Historii Wojskowości”, „Roczniku Łódzkim”, „Zeszytach Naukowych UE”, S. I itp.).

Pod kierunkiem profesora Krakowskiego i na Jego seminarium powstało kilka obronionych w latach 1962—1979 prac doktorskich: Stanisława Mariana Zajączkowskiego — 1962, Aleksandra Swieżawskiego — 1964, Kazimierza Wilińskiego — 1967, Jana Szymczaka — 1977, Henryka W. Skoroka — 1979. Z kierowanej przez Profesora Katedry Historii Polski Średniowiecznej i Nauk Pomocniczych Historii, przemianowanej następnie na Zakład Historii Polski Średniowiecznej wyszły dwie rozprawy habilitacyjne, których był nie tylko recenzentem, ale i faktycznym kierownikiem. Były to prace Stanisława Mariana Zajączkowskiego (przewód zakończony w 1969 r.) i Aleksandra Swieżawskiego (przewód zakończony w 1975 r.), w przygotowaniu jest habilitacja dra Kazimierza Wilińskiego. Był też Stefan Krakowski recenzentem trzech rozpraw doktorskich: Ryszarda Rosina — 1960, Stefana Wojtkowiaka — 1963 i Jerzego Żuławińskiego — 1965. Pamiętać należy również, że 10 spośród magistrów, doktorów i doktorów habilitowanych

— uczniów Profesora — pracuje w szkolnictwie wyższym, w tym 8 w Instytucie Historii UŁ.

Profesor Stefan Krakowski wielokrotnie pełnił funkcję opiekuna studentów II, a od czasu zmian w siatce programowej, I roku historii. Przez swoich uczniów i słuchaczy jest bardzo lubiany, ponieważ cechuje Go wielką życzliwość, zrozumienie dla ich spraw i problemów życiowych oraz umiejętność odpowiedniego podejścia do każdego z nich. Imponuje im także swoją głęboką wiedzą i erudycją. Zaznaczyć trzeba, iż wiedza ta idzie w parze ze skromnością tak poważnego uczonego.

Profesor Stefan Krakowski jest członkiem różnych towarzystw naukowych i organizacji społecznych. W 1949 r. został członkiem korespondentem, a w 1959 r. członkiem czynnym Łódzkiego Towarzystwa Naukowego. Od 1949 r. jest członkiem Polskiego Towarzystwa Historycznego. Przy Zarządzie Głównym tego Towarzystwa powstała Komisja Mediewistyczna, której jest członkiem od 1973 r., w latach zaś 1974—1975 był członkiem zarządu tej Komisji. W Oddziale Łódzkim PTH pełni od kilku kadencji funkcję przewodniczącego Komisji Rewizyjnej. Ponadto jest członkiem Związku Nauczycielstwa Polskiego (od 1949 r.), Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Radzieckiej (od 1953 r.), Towarzystwa Wiedzy Powszechnej (od 1959 r.) i Stowarzyszenia b. Wychowanków Gimnazjum i Liceum im. M. Kopernika w Łodzi (pełnił funkcję członka zarządu, wiceprezesa oraz członka komitetu redakcyjnego Stowarzyszenia, które w 1973 r. wydało monografię poświęconą szkole).

Za osiągnięcia w pracy naukowej, dydaktycznej i społecznej prof. Stefan Krakowski był uhonorowany szeregiem odznaczeń i nagród. I tak: w 1955 r. uzyskał Medal X-lecia Polski Ludowej, w 1966 Odznakę Tysiąclecia Państwa Polskiego, w 1970 Odznakę Honorową Miasta Łodzi, w 1971 Złotą Odznakę Uniwersytetu Łódzkiego. W tymże roku został odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, a w roku 1975 Medalem „Uniwersytet Łódzki w Służbie Społeczeństwa i Nauki”. W 1966 r. władze miasta Częstochowy przyznały Mu nagrodę za wybitne osiągnięcia na polu pracy naukowej i społecznej położone dla tego miasta i regionu, w rok później zaś minister oświaty i szkolnictwa wyższego — nagrodę II stopnia za całokształt osiągnięć w pracy dydaktyczno-wychowawczej oraz w organizacji procesu dydaktycznego i w pracy związanej z kształceniem kadry naukowej. Za swoje badania naukowe i dydaktykę dostawał też kilkakrotnie nagrody rektora UŁ (ostatnią w 1978 r.).

W maju 1978 r. i w październiku 1979 r. prof. Stefan Krakowski został wydelegowany przez UŁ do Francji, gdzie między innymi w Lyonie (l'Université Jean Moulin) wygłosił trzy odczyty na temat: XIII-wiecznych najazdów tatarskich, kroniki Galla Anonima oraz genezy państwa

польского и литовского. Резултатом tego wyjazdu i przeprowadzonych na uniwersytecie Jean Moulin badań jest artykuł omawiający prace historyków i orientalistów francuskich nad dziejami Mongołów w XII—XIV w. opublikowany w „Zeszytach Naukowych UE” (zeszyt polsko-francuski). Nawiązane z uczonymi francuskimi z uniwersytetu Lyon III kontakty miały dalszy ciąg w czasie wizyty profesorów tejże uczelni w Polsce w czerwcu 1978 r. i w marcu 1980 r. — Profesor Krakowski był wówczas jednym ze współorganizatorów naukowego sympozjum francusko-polskiego. W czerwcu zaś został zaproszony na XI Zjazd Mediewistów Francuskich.

Nakreślony powyżej przegląd osiągnięć, zarówno dydaktycznych, jak i naukowych prof. Stefana Krakowskiego siłą rzeczy nie jest pełny i wyczerpujący. Skąpe ramy niniejszego artykułu nie pozwalają bowiem na dogłębną analizę całokształtu długiej pracy Profesora. Jego aktywność na polu naukowym i dydaktycznym jest nadal duża. Systematycznie realizuje On swoje plany badawcze oraz wytycza sobie, a także swoim uczniom i współpracownikom nowe kierunki badań naukowych.

Instytut Historii
Zakład Historii Polski Średniowiecznej

Станислав Мариан Заенчковски

ПРОФЕССОР СТЕФАН КРАКОВСКИ В СОРОКАПЯТИЛЕТИЕ НАУЧНОЙ РАБОТЫ

Профессор Стефан Краковски родился 5 VI. 1912 г. в Лодзи, в семье железнодорожника. В 1931 г. окончил Государственную Гимназию имени Николая Коперника. В этом же году поступил в Университет в Вильнюсе на гуманитарный факультет на отделение истории. В 1935 г. стал работать лаборантом в исследовательской лаборатории Истории Права Литвы, а в 1938 г., после получения диплома магистра остался там же ассистентом. Весной 1939 г. был назначен архивистом в Государственном Архиве. Во время войны почти в течение всего времени работал физическим рабочим. В конце 1944 г. приехал в Польшу и после кратковременного пребывания в Беломстоке с весны 1946 г. стал работать в Лодзинском Университете (кандидата наук получил в 1948 г.), где прошел все ступени карьеры от ассистента до профессора, на должность которого был назначен решением Государственного Совета 3 VI 1963 г. С 1960 г. руководил Кафедрой Истории Польши до середины XV в. и подсобных наук истории, в настоящее время Институтот Истории Средневековой Польши. В учебном году 1954/1955 был прореканом по делам молодежи.

В научной деятельности Стефана Краковского можно выделить два периода: кратковременный вильнюсский и более длительный — лодзинский. В Вильнюсе заинтересования его касались истории средневековой Польши и истории Великого Литовского Княжества до конца XVII в. После войны в Лодзи занялся, в частности, средневековой историей Польши.

В его исследованиях можно выделить два основных направления. Первое — это городская проблематика. Труды, касающиеся этой проблемы, начал разрабатывать, беря тему кандидатской диссертации, историю Ченстоховы 1220—1655 г. (*Исследования истории Ченстоховы 1220—1655 г.*). Исследовал он разные проблемы, связанные с прошлым городов средневековой Польши, их генезис, профессиональную структуру, демографию, причины их падения. Его многочисленные публикации касались городов в общепольском масштабе, другие публикации касались городов ченстоховской и ленчицко-серадской областей.

Второе основное направление в исследованиях Краковского — это история военного дела, которой он посвятил себя в середине 50-тых годов и продолжает работать до настоящего времени. Здесь на первом месте большая монография опубликованная в 1956 г.: *Польша в борьбе с татарскими наездами в XIII в.* В своих многочисленных трудах по вопросам истории военного дела Профессор касается, в частности, вопроса сознания цели борьбы польских войск в средних веках, стратегии и тактики.

Кроме того, Стефан Краковский интересовался проблематикой, связанной с вопросами объединения Польши на переломе XIII и XIV в., историей костела в Польше, образом Николая Коперника, а также и историей Руси.

Надо также подчеркнуть, что Профессор не является типом кабинетного ученого. Популяризирует историю средневековой Польши, издавая популярные статьи и читая лекции для широкой публики. Кроме того читает лекции для специалистов. Невозможно не упомянуть того: что много внимания уделил Стефан Краковский различного типа редакционным работам.

Большое значение имеет дидактическая работа Профессора. Вел и ведет разные занятия (монографические и курсовые лекции, практические занятия, просеминары, семинары) для студентов истории очного и заочного отделений русской филологии; читал некоторое время лекции по истории феодальной Руси. Преподавал также латынь средних веков. Читал лекции не только в Лодзинском Университете, но и в IККН в Варшаве и в WSN в Кельцах.

На счету у Профессора свыше 50-ти магистров, из которых 12 опубликовало в целостности или частично свои магистерские работы. Был научным руководителем пяти кандидатских диссертации и рецензентом трех. Руководимая им Кафедра, а затем Институт выпустил две докторские диссертации.

Стефан Краковский является членом разных научных и общественных организаций. За достижения в научной, дидактической и общественной работе Профессор был удостоен целым рядом наград (Медаль десятилетия Народной Польши — 1955 г., награда в связи с Тысячелетием Польского Государства — 1966, Почетная награда города Лодзь — 1970, Золотая награда Лодзинского Университета, Крест Кавалера Ордена Возрождения Польши — 1971, Медаль „Лодзинский Университет на службе общества и науки“ — 1975. Получил также много других наград, а среди них награда, признанная в 1966 г. городскими властями Ченстоховы и награда II°, признанная Министром Просвещения и Высшего Образования в 1967 г. И, наконец, надо вспомнить, что в 1978 г. Профессор при посредничестве Университета налаживал живой научный контакт с историками из Лиона (Университеты Лион II и Лион III), где читал доклады по истории средневековой Польши.